

LHOTKA I, ÚSTŘEDNÍ STANICE EPIAURIGNACIENU NA VÝCHODNÍ MORAVĚ

LHOTKA I, CENTRAL EPI-AURIGNACIAN SITE IN EASTERN MORAVIA

MARTIN OLIVA
MZM - Anthropos

ABSTRACT:

Lhotka I site yielded one of the most original assemblages of the Upper Palaeolithic chipped industry in Central Europe. The site is situated in the very middle of an important settlement area of the Aurignacian. The raw materials are dominated by erratic flint, the second place in the group of retouched tools belongs to the chocolate-type silicite from the Holy Cross Mts. in Poland, approximately 300 km distant. Therefore, the main supply area of the site was located towards the north. The Lhotka collection can be compared to Epi-Aurignacian assemblages with greatly imbalanced spectrum of formal tools, in which Aurignacian (and, in general terms, polyhedral) burins usually considerably prevail, and only in the case of Lhotka this applies to high nosed (and very narrow) endscrapers (representing nearly a half of all retouched tools). It cannot be assumed that such a numerous collection comes from some kind of special activity. Rather, it testifies to stable occupation that required all of the usual activities. These findings can also be related to other assemblages that tend to be separated out from the Aurignacian framework just because they perhaps represent specialized workshops producing blanks and functioning within other cultural traditions (such as "Aurignacian V", Bockstein-Törle VI etc.).

KEY WORDS: Lhotka, Epiaurignacian, Moravia, chocolate flint, nosed endscraper, task-specific sites, Aurignacian V.

I. ÚVOD

Jeden z nejoriginálnějších souborů mladopaleolitické štipané industrie v rámci střední Evropy poskytla stanice Lhotka I, která leží v samotném středu významné sídelní oblasti nad řekou Moravou, ale sama se z jeho rámce zřetelně vymyká. Většina stanic, včetně těch velmi bohatých a žel rozchvácených jako Nová Dědina I a II, Kvasice II a Bělov I, totiž spadá do typického aurignacienu, Věžky II lze přisoudit szeletienu a pouze Věžky I a Karolín I zčásti epiaurignacienu. I od této pozdní facie výše zmíněné megakultury, spojené ve svých počátcích s rozhodující expanzí lidí anatomicky moderního typu, se však pojednávána lokalita v mnohém liší a zůstává tak zcela svébytnou. Unikátní surovinové a typologické spektrum spolu se značnou početností artefaktů, svědčící o intenzivním osídlení místa, vybízí více než jakákoli jiná lokalita k úvahám o významu typologické variability mladopaleolitických souborů.

II. POLOHA LOKALITY

Nálezová plocha leží asi 700 m jižně od obce na návrší u lesíka V od silnice do Kostelan v průměrné nadmořské výšce 325-330 metrů (obr. 1). Lokalita na SZ svahu se skládá ze dvou nezřetelně oddělených koncentrací: první, možná s vyšším podílem úzkých vycnělých škrabadel, se nachází na temeni poblíž lesa těsně S od polní cesty do Lubné, druhá leží níže poblíž sloupu elektrického vedení (1163630, 542300). Lokalita zaujímá poměrně značnou plochu o rozměrech ca 150 × 70 m, protáhlou ve směru SZZ-JVV. Nálezy se na ní vyskytují rozptýleně a netvoří žádnou výraznější koncentraci. Místa, kde by se v pruzích vyorávalo

LENGYELSKÉ SÍDLIŠTĚ MLADŠÍHO STUPNĚ V BRNĚ-JEHNICÍCH

THE UPPER LENGYEL SETTLEMENT IN BRNO-JEHNICE

MARTIN KUČA¹ - MARTIN BAJÁK² - ANTONÍN PŘICHYSTAL³

¹ Brno

² Dražůvky

³ Ústav geologických věd, Přírodovědecká fakulta, MU Brno

ABSTRACT:

In the course of 2012/2015 Martin Baják carried out occasional field survey, and he gathered a larger quantity of predominantly lithic tools from thus far unknown Neolithic finding place at Jehnice (Brno-City District). The collection is interesting from the raw material point of view. This newly found locality complements a hitherto blank space in the generally densely settled Brno basin and its northern margin in the period of the Lengyel culture. This paper brings the first evidence on prehistoric settlement in the cadastral area of Brno-Jehnice being presented to the specialist and lay public.

KEY WORDS: Moravia, Brno-město district, Late Neolithic, Lengyel culture, Pottery, Stone industry.

I. ÚVOD

V průběhu let 2012/2015 probíhaly příležitostně povrchové průzkumy Martina Bajáka, který nashromáždil větší kolekci především kamenné industrie z doposud neznámé neolitické lokality. Získaný soubor je zajímavý po surovinové stránce a nově objevená lokalita doplňuje doposud prázdné místo v jinak hustém osídlení brněnské kotliny a jejího severního okraje v období lengyelské kultury. Jedná se o první doklady pravěkého osídlení katastru Brna-Jehnic, které jsou zde odborně i laické veřejnosti prezentovány.

1. POLOHA ÚZEMÍ A PŘÍRODNÍ POMĚRY

Soběšická vrchovina nacházející se na severním okraji Brna je prozatím z archeologického hlediska méně probádaným územím. Je to zřejmě dáno spíše stavem výzkumu než nepříznivými podmínkami pro osídlení. Dokládá to blízkost říčky Ponávky s poměrně hustým pravěkým osídlením v okolí a menším zájmem jak profesionálních archeologů, tak amatérů, kteří se zaměřují s ohledem na zdejší členitější reliéf na místa s větší pravděpodobností přítomnosti pravěkého člověka v nižších polohách. Soběšická vrchovina tvoří nejrozlehlejší krajinný celek brněnského území. Leží v jižní části Adamovské vrchoviny. V krajinném celku se nachází četné prameny a hustá síť pramenných úseků potoků. Její skalní podloží tvoří granodiority brněnského batolitu. Co se týče rozšíření typů půd, je oblast poměrně pestrá. V okolí Ořešina a Jehnic se nachází sprašové pokryvy (BUČEK - KIRCHNER 2011, 70-72; DEMEK - MACKOVČIN *eds.* 2006, 407).

2. HISTORIE VÝZKUMŮ MIKROREGIONU V KONTEXTU NEOLITICKÉHO OSÍDLENÍ

Ve sledované oblasti nejsou doklady neolitického osídlení příliš časté. Z katastru Jehnic zatím neexistuje žádná publikovaná zpráva o nálezech z pravěku. V době přípravy tohoto pří-

PO PRÁCI LEGRACI. LATĚNSKÉ HRACÍ KOSTKY NA MORAVĚ

WORK FIRST, PLAY LATER. LA TÈNE DICE IN MORAVIA

IVAN ČIŽMÁŘ¹ – HANA ČIŽMÁŘOVÁ² – ANNA NOVÁČKOVÁ³

¹ Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.,

² Moravské zemské muzeum – Archeologický ústav,

³ Filozofická fakulta MU – Ústav archeologie a muzeologie

ABSTRACT:

The La Tène central agglomeration in Némčice has thus far produced a collection of dice, some of which were obtained from earlier work at the site, others from new excavations in 2021 and 2022. The assemblage has been supplemented with additional specimens from several Moravian sites. The objective of this article is to present the known dice and semi-finished dice from the La Tène period in Moravia.

KEY WORDS: Dice, Semi-finished dice, Central agglomeration, La Tène period.

ÚVOD

Společenské hry tvoří dodnes nedílnou složku zábavy lidského pokolení. V době laténské se v hmotné kultuře setkáváme pouze s několika málo typy artefaktů, které je možné k tomuto druhu činnosti vztahovat. Napříč laténskou Evropou jsou to především šestistěnné hrací kostky, které byly s největší pravděpodobností využívány k nám dosud neznámým hrám, jež se v mnohém mohly podobat těm, které známe dnes. Diskutabilní skupinu tvoří hrací žetony, které mohly být ztvárněny ve formě ohlazených oblázků a keramických nebo bronzových kotoučků.

KOSTĚNÉ HRACÍ KOSTKY Z MORAVY

V době laténské jsou známy šestistěnné hrací kostky ve tvaru kvádrů s početními body vyrytými zpravidla na čtyřech delších stranách (bodové hodnoty 3, 4, 5, 6), a to ve formě jednoduchých důlků nebo soustředných kroužků. Za jejich předchůdce bývají někdy považovány zabroušené astragaly, s nimiž se na Moravě setkáváme již od doby bronzové. Nejčastěji pocházely z hlezenní kosti tura (případně ovce/kozy) a významově se spojují jednak s hrami, jednak jsou zmiňovány také v souvislosti s věštěním (NÝVLTOVÁ FIŠÁKOVÁ – PARMA 2014, 113). Z Moravy je dodnes známo 11 exemplářů hracích kostek, bez výjimky pocházejících ze sídlištního prostředí.

Největší soubor kostěných a parohových hracích kostek z Moravy pochází z Némčic – centrální aglomerace mladší doby laténské na Moravě, odkud známe celkem šest kusů, a to především z povrchových sběrů. Pět z nich ve tvaru kvádrů se čtvercovou základnou je opatřeno na delších stranách jednoduchými vpichy – v počtu tři až šest (obr. 3: 3-7). Všechny jsou velikostně i tvarově podobné, liší se pouze délkou. Ze souboru se vymyká kostka nalezená při výzkumu objektu 519/2022, která je oproti ostatním značně subtilní (obr. 3: 6). Šestý exemplář má bodové hodnoty vytvořené v podobě soustředných kroužků, resp. kroužků vyrytých kolem středového bodu (obr. 3: 2).

Z ostatních moravských lokalit jsou známy další čtyři kostěné a parohové hrací kostky. Jde o hrací kostku ze sídliště střední a mladší doby laténské z Milonic (obr. 3: 10; LEČBYCH –

HERECTVÍ V RODU · OD ROMANTICKÉHO HERECTVÍ 19. STOLETÍ K HERECKÝM PRINCIPŮM SOUČASNOSTI

THE ACTING IN THE GENUS · FROM THE ROMANTICAL ACTING STYLE
OF 19th CENTURY TO THE ACTING OF THE PRESENT TIME

ANDREA JOCHMANOVÁ
MZM

ABSTRACT:

The study deals with the family history of one of the most famous czech actors, Pešek, whose history started in the 19th century in the context and the approach of theatre troupes of that time (esp. the Zöllners). From the 1860s to the 21st century the family was also connected with theatre and/or acting scholarship, as well as working on new methodes of acting while being in touch with famous czech modernistic, avant-gardistic or, at the present time, american directors. The crucial part of the family archive is deposited in The Department of Theatre History MZM. Its importance stands in its mirroring of the complexity of czech performative activities and their changing potential in the last hundred and fifty years.

KEY WORDS: acting, the theatre troupes, romantic theatre, performativity, pantomime, National theatre Brno, theatre scholarship.

Vznik a vývoj profesionální české divadelní kultury, která se rodila ve složité době osvícenské a narážela na četné překážky i ve století romantismu je pevně svázán s existencí stabilních divadelních provozů (fungujících až do definitivního ukotvení stálého českého divadla v budově Prozatímního, posléze Národního divadla v Praze, tedy od roku 1862) i cestujících, tzv. kočovných, společností a skupin, migrujících v mnoha jazykových vrstvách a s různorodým repertoárem tehdejší Evropou. Existence těchto skupin, jež ještě v pre-romantické fázi komunikují s divákem zejména německy, v rodícím se romantismu pozvolna přibírají několik představení v češtině, vede postupně – tedy od třicátých let devatenáctého století k podnětům, které s polovinou století umožní vznik mnoha dalších českých skupin tohoto typu. Vzrůstající počet českých představení pak mnohde posilovala aktivita ochotnictva, podílejícím se svou aktivitou rovněž na obnově českého jazyka. Od listopadu roku 1867, kdy vešel v platnost nový zákon o právu spolčovacím, s nímž souvisí vznik spolkové aktivity, jejíž doménou se rovněž stávala divadelní tvorba, se statistiky českých představení ještě více navyšovaly.

Četné motivy z historií a událostí související s kočujícím divadlem a životem v takové společnosti, která s vidinou nejisté existence harcovala po zemích koruny české, stály v základech českého divadelního podnikání, měly vliv na herectví, pomáhaly rozvíjet překladovou i původní tvorbu dramaturgii českého divadla, měly velký podíl na vzdělávání a výchově obecnstva, dokonce i v odlehlých koutech země. Jakkoliv máme dnes k dispozici četné akademické studie, z nichž nejobsáhlejší je jistě Šáchovo pojednání *Dějiny kočovných divadelních společností na Moravě ve druhé polovině XIX. století* (1953) a mnohé soudobější diplomové práce zaměřené na městské či krajské lokality, kočující divadlo zůstává stále dalším bádání otevřeným fenoménem. V nedávné době přinesla další sondu do sociálního ukotvení herců takové skupiny kniha Růženy Opravilové Brožové *Byla jsem kočovnou*

INSCENACE PODLE SCÉNÁŘŮ FEDERICA FELLINIHO V MORAVSKÝCH A SLEZSKÝCH DIVADLECH

THEATER PERFORMANCES BASED ON FEDERICO FELLINI' SCENARIOS
IN MORAVIAN AND SILESIAN THEATRES

VERONIKA VALENTOVÁ

Knihovna a Oddělení dějin divadla MZM

ABSTRACT:

Adaptations of Fellini's film scenarios for theatre have occurred in Moravian and Silesian theatres seven times since the 1990s. Mostly there were dramas (*8 ½ and half* in the City Theatre Zlín 1995, *La Strada* in the National Theatre Brno 2001, *Cabiria* in the Theatre 7 and half 2005, *Ginger and Fred* in the City Theatre Brno 2005, and *La Dolce Vita* in the Moravian-Silesian National Theatre Ostrava 2006), in two cases there were musicals inspired by Fellini's films (*Sweet Charity* - musical adaptation of *Nights of Cabiria* in the National Theatre Brno 1996 and *Nine* - musical adaptation of the film *8 ½* in the City Theatre Brno 2019).

KEY WORDS: Federico Fellini, *8 ½*, *La Strada*, *Nights of Cabiria* (Le notti di Cabiria), *La Dolce Vita*, *Ginger and Fred*, *Sweet Charity*, *Nine*, NdB (Brno National Theatre), MDB (Brno City Theatre), Zlín City Theatre, Moravian-Silesian Theatre in Ostrava, Theatre 7 and half.

Tvorba nejznámějšího italského poválečného režiséra, scenáristy a držitele pěti Oscarů Federica Felliniho (20. 1. 1920 – 31. 10. 1993) se stala a stává inspirací pro řadu umělců nejen filmového světa.¹ V rodném Rimini bylo pod patronací jeho nadace (Fondazione Federico Fellini) založeno Fellini Museum a od roku 2020 probíhá v Itálii v den Felliniho narozenin Světový den italského filmu (Giornata mondiale del cinema italiano) s programovým přesahem do jiných uměleckých žánrů. Ani adaptace jeho filmů do jevištní podoby nejsou ojedinělé, jakkoliv se jeví řadě teoretiků problematcky.

Otázkou interdisciplinární dramatisace (tedy postupem, kterým původně nedramatický text nabývá divadelní kvality), ale také s ní související intertextuality a metakomunikace se v teoretické rovině zabývala a zabývá řada vědců.² Úvahy se týkají povětšinou přepisů literárních děl, ale všimají si i jiných žánrů.³ Poměrně kriticky se staví k problematice adaptace například filmový a literární kritik Antonín Jaroslav Liehm svým tvrzením, že „velké umělecké dílo je vždycky velké proto, že našlo svou ideální formu, jež nestrpí transpozici“.⁴ Koneckonců sám Fellini byl přesvědčen (ovšem při posuzování vztahu filmu a literatury), že „každé umělecké dílo žije v dimenzi, ve které vzniklo (...), a přenést je z původního jazyka do jiného znamená je zničit, popřít“ (FELLINI 1986, 108). Tuto tezi lze ale úspěšně vyvrátit na příkladu řady významných uměleckých děl, která našla v divadelním zpracování, tedy s použitím jiných výrazových prostředků, novou výpovědní hodnotu a kvalitní podobu. Divadelní umělci se nezdrahají sáhnout po filmových předlohách. Například Bergmanovo dílo se na našich jevištích objevilo od poloviny devadesátých let po dnešek ve více než dvacítce inscenací (především *Šepoty a výkřiky* či *Sedmá pečeť*), italskou inspirací se pro divadlo stalo dílo Cesara Zavattiniho v inscenaci *Jak se rodí filmový scénář*,⁵ agentury Aura-Pont a Dilia nabízejí divadelní hry podle filmů Larsa von Triera (*Kdo je tadý ředitel?*, *Prolomit vlny*), Wima Wenderse (*Nebe nad Berlínem*), Nikity Michalkova (*Unaveni sluncem*), Pedra Almodóvara (*Vše o mé matce*) či Woodyho Allena (*Spáček*).

OBSAH - CONTENTS - INHALT

OLIVA, M.: Lhotka I, ústřední stanice epiaurignacienu na východní Moravě Lhotka I, central Epi-Aurignacian site in eastern Moravia	3
KUČA, M. - BAJÁK, M. - PŘICHYSTAL, A.: Lengyelské sídliště mladšího stupně v Brně-Jehnicích The Upper Lengyel settlement in Brno-Jehnice	39
ČIŽMÁŘ, I. - ČIŽMÁŘOVÁ, H. - NOVÁČKOVÁ, A.: Po práci legraci. Laténské hrací kostky z Němčic Work first, play later. La Tène dice in Moravia	51
JOCHMANOVÁ, A.: Herectví v rodu - od romantického herectví 19. století k hereckým principům současnosti The acting in the genus - from the romantical acting style of 19 th century to the acting of the present time	67
VALENTOVÁ, V.: Inscenace podle scénářů Federica Felliniho v moravských a slezských divadlech Theater performances based on Federico Fellini' scenarios in Moravian and Silesian theatres	83
RECENZE - REVIEWS - BESPRECHUNGEN	
ROBERT G. BEDNARIK: Gudenus Cave The Earliest Humans of Austria. London: Archaeopress 2023, 174 stran (<i>Martin Oliva</i>).	97